

умови, що комуніканти володіє всіма жанровими різновидами.

У **результаті** дослідження було виявлено, що економічний дискурс, як різновид наукового, не є гомогенним утворенням. Урахування функціонального призначення, учасників та ситуацій спілкування, прагматичного та соціального контексту, мети повідомлення у комплексі робить можливим виділення чотирьох підтипів економічного дискурсу: науково-академічного, науково-довідкового, науково-дидактичного та науково-популярного. Різні типи економічного дискурсу втілюються у різних жанрах. Економічний текст віддзеркалює мовленнєву специфіку кожного конкретного жанру й широкую (мовну і позамовну) специфіку дискурсу в сфері економічної діяльності. **Перспективи** подальшого дослідження полягають у розробці проблем типології економічного дискурсу, а також вивченню особливостей заповнення каркасу жанрів конкретним живим змістом на текстовому рівні.

Література

- Бахтин М. М. Проблема речевих жанрів / М. М. Бахтин // Эстетика словесного творчества. – М.: Искусство, 1979. – С. 245-280. Бацевич Ф. С. Нариси з комунікативної лінгвістики / Ф. С. Бацевич. – Л.: Вид. центр ЛНУ ім. І.Франка, 2003. – 281 с. Лікунь М. Російський економічний текст у функціонально-стилістичному та соціолінгвістичному аспектах. – автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. філ. наук: 10.02.02 – рос. мова / М. Лікунь. – Сімферополь, 2008. – 20 с. Науменко Л. П. Сучасний англійський бізнес-дискурс в комунікативно-прагматичному та концептуальному висвітленні: Монографія / Л. П. Науменко. – К.: Логос, 2008. – 360 с. Пилипенко Р. Є. Інституційний комунікативний простір Німеччини (фахова мова економіки): дис. ... докт. філол. наук: 10.02.04 / Ростислав Євгенович Пилипенко. – Київ, 2007. – 426 с. Рибачок С. М. Термінологічна лексика як засіб когезії англійського економічного тексту: дис. ... канд. філ. наук: 10.02.04 / Рибачок Світлана Михайлівна. – Львів, 2004. – 213 с. Чернявская В. Е. Интерпретация научного текста: Стиль. Текст. Дискурс / В. Е. Чернявская. – М.: URSS. – 2005. – 127 с. Шпильнер Б. Язык экономики как особый вид научного дискурса / Б. Шпильнер // Жанры и типы текста в научном и медийном дискурсе: межвуз. сб. научн. тр. / Отв. ред. А.Г.Пастухов, – Орел: ОГИИК, ПФ "Картуш", 2007. – Вып. 5.– С. 142-155.

УДК: 811.134.2'373

ЛЯПУНОВА Н. В.

(Київський національний лінгвістичний університет)

ФОРМАЛЬНІ ОЗНАКИ МЕРЕЖНОГО СПІЛКУВАННЯ

У статті розглядається питання про основні ознаки комунікації в мережі Інтернет, а також про її відмінності від традиційних форм усного та писемного спілкування. Описуються явища, що виникають в мові мережного спілкування як результат дії психологічних та соціальних чинників, зумовлених обмеженнями мережного комунікативного простору.

Ключові слова: Інтернет, мережна комунікація, комп'ютерно-опосередковане спілкування, мережний текст, мова мережного спілкування.

Ляпунова Н. В. Формальные характеристики сетевой коммуникации. В статье рассматривается вопрос об основных признаках коммуникации в сети Интернет, а также об ее отличиях от традиционных форм устной и письменной речи. Описываются явления, возникающие в языке сетевой коммуникации в результате действия психологических и социальных факторов, обусловленных ограничениями сетевого коммуникативного пространства.

Ключевые слова: Интернет, сетевая коммуникация, компьютерно-опосредованное общение, сетевой текст, язык сетевой коммуникации.

Lyapunova N. V. Formal characteristics of the net communication. The article dwells upon the question of the basic features of the communication in the Internet, as well as one of its differences from the traditional forms of the oral and written speech. The phenomena are described, which occur in the language of the Net communication as a result of the influence of the psychological and sociological factors determined by the restrictions of the Net communicative space.

Key words: Internet, Net communication, computer mediated communication, Net text, Net language.

Актуальність. Мережа Інтернет як частковий випадок глобальної комп'ютерної мережі виникла свого часу як засіб комунікації, що слугував для задоволення певних аспектів комунікативної потреби людини. Згодом Інтернет розвинувся у новий інформаційний простір – т.з. віртуальну реальність, – в якому здійснюються різні види діяльності людини, як традиційні, так і видозмінені. Відтак діяльність людини в мережі Інтернет інтегрує в собі властивості різних видів діяльності, що традиційно виділяються в психології: пізнавальної, комунікативної, ігрової, творчої тощо. Всі ці види діяльності реалізуються через комунікацію. Специфіка Інтернету, як інструменту передачі інформації і як комунікативного середовища, накладає на процес спілкування і на мову, задіяну в цьому процесі, характерний відбиток, що виявляється у низці рис, які відрізняють мережну комунікацію від традиційних форм мовлення. Хоча вивченню різних аспектів мови мережного спілкування присвячена значна кількість публікацій, проблема системного опису визначальних рис мережної субмови не є повністю вирішеною, чим і зумовлюється актуальність даного дослідження. **Наукова новизна** дослідження полягає в спробі системного опису

основних формальних характеристик мережної мовної системи як наслідку дії чинників технічного, соціального та психологічного характеру.

Мета цієї статті полягає в дослідженні впливу позамовних чинників, зумовлених технічними обмеженнями комп'ютерно-опосередкованого спілкування, на мережну мовну систему та на мовлення користувачів мережі Інтернет. **Теоретичне значення** роботи зумовлюється тим, що розв'язання поставленої мети може слугувати подальшій систематизації та опису протікання мовних процесів в мережному комунікативному середовищі та визначенню закономірностей, що керують цими процесами.

Об'єктом дослідження є мережні комунікативні процеси, мова мережного спілкування та мовлення користувачів мережі Інтернет. **Предметом** дослідження є характерні особливості мережної мовної системи та мережного мовлення, що є визначальними для цього комунікативного середовища.

Спілкування в Інтернеті має ряд соціальних, психологічних, соціо- та психолінгвістичних особливостей:

1) Анонімність. Одним з базових принципів комп'ютерно-опосередкованого спілкування є високий рівень захищеності персональних даних. Відтак учасник комунікативного акту має у своєму розпорядженні лише ту інформацію, яку йому свідомо чи несвідомо надають його співрозмовники. Так, свідченням статі комуніканта, окрім експліцитної вказівки, може бути ім'я, фотографія або вживання у мовленні характерних займенників та граматичних форм. Проте навіть сукупність цих показників не може гарантувати вірогідність висновку, оскільки всі вони можуть бути елементами свідомої містифікації, спрямованої на створення у співрозмовника хибного враження. Публікація фіктивних особистих даних є частим прийомом в мережному спілкуванні, що спричиняє зниження рівня довіри до подібної інформації. Найпоширенішим мотивом є зниження психологічного та соціального ризику в процесі спілкування, проте часто включається також ігровий мотив. На рівні мовлення це спричиняє підвищення афективності, ненормативності, превалювання неформального стилю спілкування навіть в тих ситуаціях, де це не є нормою.

2) Реальна чи потенційна інтерактивність. В мережі не має абсолютно ізольованих текстів, кожен з них існує і сприймається лише у взаємозв'язку з іншими, пов'язаними з ним прямо чи опосередковано, і кожен читач потенційно є автором нової ланки в цьому ланцюгу текстів. Таким чином, кожен текст в мережі можна вважати більш чи менш розгорнутою реплікою полілогу [Cristal 2002, p. 29]. На рівні мовлення веде до розмиття жанрових меж та високої концентрації і швидкості розповсюдження т.з. мемів – самовідновлюваних інформаційних структур, що розмножуються в ментальних екосистемах, подібно до форм біологічного життя (термін запропонований англійським біологом та філософом Річардом Докінзом) [Докинз 1993, с. 236].

3) Ускладнений доступ до комунікативного середовища. Долучитися до мережного спілкування можна лише за допомогою спеціального обладнання. Від мовця вимагається попереднє вміння користуватися як апаратним забезпеченням (зокрема – пристроями вводу тексту), так і програмним (браузери, програми-месенджери, поштові клієнти тощо). Крім того, необхідне мінімальне ознайомлення з технічними та етикетними вимогами до оформлення тексту в кожному окремому випадку. На рівні мовлення виявляється у відносно високому рівні мовної рефлексії комунікантів і створенні своєрідного мережного етикету.

4) Протікання процесів міжособистісного сприйняття в умовах відсутності невербальної інформації. На уявлення про співрозмовника мають сильний вплив механізми стереотипізації, генералізації та ідентифікації. На рівні мовлення це спричиняє підвищення афективності, експресивної забарвленості, використання таких мовних засобів, які так чи інакше дозволяють виокремитися серед інших, вживання ненормативної лексики, а також до вербалізації емоційних станів та реакцій, які зазвичай передаються невербальними засобами.

5) Брак емоційного компонента. Відносно низьке емоційне наповнення, характерне для опосередкованого спілкування в цілому і комп'ютерно-опосередкованого спілкування зокрема компенсується прагненням до експресивного забарвлення тексту. На рівні мовлення виявляється у створенні невербальних графічних засобів передачі емоцій, вербалізації емоційних станів та реакцій, експресивній забарвленості і, в окремих випадках, у девіантній мовній поведінці як засобі провокування емоційної реакції співрозмовника.

6) Зростання ролі мови як фактору конструювання національної, соціальної, гендерної тощо ідентичності. В ситуації, де мова є майже єдиним фактором, що зумовлює сприйняття мовця іншими учасниками комунікації, вибір тої чи іншої мови спілкування, регіонального чи соціального діалекту, стилю мовлення і шару лексики є важливим чинником самоідентифікації і самопрезентації.

7) Прагнення до нетипової, часом ненормативної мовної поведінки. Анонімність мережного

спілкування інспірує учасників на зміну мовних моделей та порушення прийнятих норм суспільної взаємодії в рамках гри, соціального протесту, зміни ідентичності тощо. На рівні мовлення це часто призводить до ненормативності [Калмыков 2005, с. 199].

8) Потенційна публічність. Публікуючи будь-яку інформацію в мережі, мовець в більшості випадків втрачає можливість контролювати доступ до цієї інформації. На рівні мовлення це призводить з одного боку до відносно високого рівня самоцензури, а з іншого – до розмитості меж між інтимним та публічним інформаційним простором, міжособистісним та масовим спілкуванням.

9) Втрата традиційних соціальних мовних моделей. В результаті фізичної непередставленості комунікантів та високого рівня анонімності втрачають своє значення поведінкові моделі та бар'єри, зумовлені такими характеристиками мовців, як вік, стать, соціальний статус, національність, зовнішність. До певного ступеня втрачає також значення традиційна комунікативна компетентність мовця. Натомість набуває значення мережна комунікативна компетентність і, в окремих комунікативних групах, статус мовця як члена групи (може визначатися як певними формальними відзнаками, так і рівнем інтегрованості мовця у дискурс даної групи).

10) Знаходження мовних та етикетних норм мережного спілкування в процесі становлення. Попри майже двадцятирічну історію існування Інтернету в якості загальнодоступного засобу комунікації, досі не склалися уніфіковані норми мовної поведінки в тих чи інших мережних комунікативних ситуаціях і традиція передачі цих норм через навчання, подібно до норм позамережного спілкування, яких людина навчається в школі та в сім'ї. Варіативність норм разом з відсутністю передачі досвіду через навчання ставить мовця в довготривалу або постійну ситуацію недостатньої комунікативної компетенції.

Інтернет, таким чином, є специфічним комунікативним середовищем, що має певні характерні ознаки, які й зумовлюють фундаментальні відмінності мови мережного спілкування від традиційних форм усного та писемного мовлення. В основі будь-якої мови лежить кодування значення за допомогою системи знаків. Коли йдеться про усну форму природної мови, базовою одиницею кодування є звук, в писемній формі цю роль виконують графічні знаки (букви алфавіту, ієрогліфи, руни тощо). У разі комп'ютерно-опосередкованого спілкування з точки зору технології кодування базовою одиницею є набір двійкових цифрових комбінацій, за посередництвом яких записуються та передаються дані. Цей технологічний рівень запису не усвідомлюється пересічним користувачем комп'ютерів чи комп'ютерних мереж. Більшість користувачів взаємодіє з комп'ютерними мережами за посередництвом семіотичного інтерфейсу сформованого з 256 символів ASCII, а також з набору стандартних іконок в межах інтерфейсу. Проте саме на технологічному рівні виникають ті правила, що зумовлюють подальші характеристики комп'ютерно-опосередкованого спілкування. Розуміння цього факту є важливим для мережної лінгвістики, оскільки суто технічно зумовлені особливості цифрового запису інформації впливають на мову комп'ютерно-опосередкованого спілкування не тільки на лінгвістичному, але й на соціолінгвістичному рівні [Posteguillo 2002, p. 31].

Характеристики, що відрізняють мережне спілкування від усного мовлення:

- відсутність безпосереднього зворотного зв'язку (характерна також і для чатів та месенджерів, не зважаючи на їхню удавану наближеність до “живого” спілкування);
- відсутність паралінгвістичної складової спілкування: акцентування частини висловлювання, емоційної окраски, тембру голосу, його сили, дикції, жестів та міміки; брак просодії та кінесики частково компенсується за допомогою графічних засобів: курсиву, підкреслення чи товстого шрифту, заголовних літер, т.з. смайлів (*смайл* (англ. *smiley*) – ідеограма на позначення типізованих емоційних реакцій, найчастіше утворюється з типографських знаків – букв алфавіту та допоміжних символів; останнім часом набули популярності графічні смайли (обмежений набір схематичних картинок з тим самим значенням), проте їх запас та виразна здатність в значній мірі обмежені;

– багатоканальність, як можливість здійснювати одночасно більш ніж один акт спілкування (в чатах та месенджерах).

Характеристики, що відрізняють мережне спілкування від традиційних форм писемного мовлення:

- більш активний та швидкий зворотній зв'язок: рівень взаємодії приблизно дорівнює ситуації, коли двоє мовців обмінюються записками, сидячі поруч, і недосяжний при груповому позамережному спілкуванні;
- динамічність, що включає в себе: а) анімаційні ефекти (рухомі рядки, зміна кольору та/або розміру тексту); б) можливість редагування тексту в режимі реального часу;
- можливість створення багаторівневих рамочних конструкцій (наприклад, при цитуванні);
- гіпертекстуальність через систему посилань.

– умовна фіксованість тексту (на відміну від писемного тексту, текст опублікований в мережі, на матеріальному носії існує не як текст, а як фрагмент машинного коду, і може в будь-який час бути змінений або знищений, при чому матеріальний носій лишається неушкодженим).

Всі ці особливості в той чи інший спосіб впливають на граматичну, лексичну та орфографічну структуру мови, задіяної в мережному спілкуванні. При цьому словниковий запас мови, як найбільш чутлива до змін мовна підсистема, є їх найбільш яскравим виразником. Інтернет сприяє трансформації лексики в силу багатьох факторів, одним із основних є висока швидкість обміну інформацією.

Мові мережного спілкування в цілому властиві такі риси:

– Змішення мов: значна частина користувачів Інтернету є двомовною (зазвичай однією з мов є англійська), що призводить до їх умисного або мимовільного поєднання в межах одного мовленнєвого акту.

– Масове помилкове написання слів внаслідок: а) особистої неграмотності (неусвідомлюваної); б) свідомого ігнорування правил орфографії як ідеологічного меседжу; в) помилок друку як результату властивої мережному спілкуванню спонтанності та швидкості обміну інформацією; г) ератизації як свідомого систематичного викривлення орфографічної форми слова, що здійснюється за певними правилами з ігровими, конспіративними тощо, цілями;

– Велика кількість аббревіатур: швидкість обміну інформацією провокує мовців на скорочення більшості загальноживаних лексичних одиниць. Серед найбільш розповсюджених – аббревіатури англійського походження: *RTFM* (*read the following manual* – читай посібник, що додається), *AFAIK* (*as far as I know* – наскільки мені відомо), *IMHO* (*in my humble opinion* – на мою скромну думку), *FAQ* (*frequently asked questions* – часто задавані питання), *aka* (*also known as* – також відомий як), та багато інших. Аббревіації піддаються навіть загальновідомі цитати. Так аббревіатура *TBONTBTITQ* розшифровується як “*To be, or not to be, that is the question*” (“Бути, чи не бути – ось питання” – цитата з трагедії “Гамлет” У. Шекспіра). Крім цього в кожній мові утворюються власні специфічні аббревіатури. Наприклад, в іспаномовному секторі мережі Інтернет вживаються такі скорочення, як *NLC* (*no lo conozco* – мені це невідомо), *LDT* (*lejos del teclado* – відсутній за клавіатурою, калька з англійської *AFK* – *away from keyboard*), *NPI* (*no poseo información* – не маю такої інформації, також може розшифровуватися як *ni puta idea* – грубий вираз із значенням “не маю жодного уявлення”).

– Використання смайлів: має власні правила (так в різних спільнотах можуть використовуватися традиційні, графічні чи “японські” смайли, припускатися чи засуджуватися використання серій смайлів тощо).

– Типографічні засоби оформлення тексту для передачі емоційних станів. Окрім традиційної можливості виділення тексту товстим, курсивом чи підкресленням, що надається майже всіма текстовими редакторами та веб-інтерфейсами, вживається: набір врозбивку (*im-po-si-ble*); подовження голосних (*te amooooo; cooooool*) чи приголосних (*rulezzz*); верхній регістр (*TE QUIERO!!!*) – зловживання ним суворо засуджується більшістю комунікативних спільнот, оскільки таке написання традиційно сприймається як крик; закреслений текст (*eres cachazudo conservativo*) – вживається як елемент мовної гри, для імітації т.з. хибних кроків: мовець удає, що він не хотів чогось сказати, хоча насправді він хотів сказати саме це; також часто вживається для гри з цитатами.

– Велика кількість лексичних одиниць термінологічного походження: комп'ютерно-опосередковане спілкування, з огляду на складність комп'ютера як засобу спілкування, вимагає постійної рефлексії над тими комунікативними засобами та афордансами, які мережа пропонує мовцю. Вона починається з оволодіння апаратним та програмним забезпеченням самого комп'ютера і продовжується під час входження мовця в мережний простір (ознайомлення зі специфікою браузерів, поштових клієнтів, веб-інтерфейсів тощо). Відтак спілкування в мережі неможливе без шару лексики, що описує технічні аспекти мережної комунікації.

– Широке вживання різноманітних мовних аномалій: консонантний запис (*q* замість *que*, *tmb* замість *también*, *xq* замість *porque*); звуконаслідування (*grrr* – на позначення роздратування, *hmm* – задумливості); елементи з коміксів (*zzzz* – так в коміксах зазвичай позначають сплячого персонажа); вживання цифр та пунктуаційних знаків при аббревіації (*salu2* = *saludos*; *4u* = *for you*; *3.* = *tres en punto*) тощо. Деякі з цих аномалій перейшли до мережі з традиційних форм спілкування (коміксів, молодіжного сленгу), але набули такого поширення, що стали частиною мережної субмови і є зрозумілими навіть тим користувачам, які не читають коміксів і не належать до молодіжних угруповань.

– Порушення синтаксичної структури речення: широке вживання незавершених та неповних речень, інверсії тощо.

– Порушення правил пунктуації та вживання діакритичних знаків: а) повне опущення всіх пунктуаційних знаків; б) наслідування правил англійської пунктуації та орфографії в інших мовах (наприклад, опущення графічного наголосу, тильди, питального та окличного знаку на початку речення в іспанській мові) – в більшості випадків означає спрощення; в) багаторазове повторення пунктуаційних знаків (!!!! ; ??? ;).

– Умовність межі між формою та контентом (тобто змістовною частиною, інформаційно значущим наповненням системи, на протигагу службовим елементам): в комп'ютерно-опосередкованому спілкуванні смислове навантаження несе не тільки саме повідомлення, але й форма в якій воно представлено, і канал його передачі. Більше того, комп'ютерні технології дозволяють використання в межах одного повідомлення тексту, графіки та звуку. В конструюванні значення бере участь також просторова організація елементів повідомлення.

Висновки. Спілкування в Інтернеті має ряд соціальних та психологічних особливостей, які, з одного боку, зумовлюються технічними обмеженнями каналу передачі інформації, а з іншого – мають безпосередні наслідки на мовному рівні та модифікують мовленнєву поведінку комунікантів. Інтернет сприяє трансформації мовної системи в силу багатьох факторів, серед яких: висока швидкість обміну інформацією, відсутність невербальної складової, висока інтенсивність мовної інтерференції, та ін. Інтернет є специфічним комунікативним середовищем, що має певні характерні ознаки, які зумовлюють відмінності мови мережного спілкування від традиційних форм як усного, так і писемного мовлення, створюючи нову форму існування мови – цифрову. Особливості цифрового запису інформації впливають на мову комп'ютерно-опосередкованого спілкування не тільки на лінгвістичному, але й на соціолінгвістичному рівні. Всі ці особливості в той чи інший спосіб здійснюють вплив на граматичну, лексичну та орфографічну структуру мови, задіяної в мережному спілкуванні. При цьому словниковий запас мови, як найбільш чутлива до змін мовна підсистема, є їх найбільш показовим в цьому плані.

Перспективи подальшого дослідження. Питаннями мовної взаємодії між користувачами Інтернету в мовознавстві опікується така відносно молода галузь, як мережна лінгвістика. Зважаючи на досі незначну кількість досліджень в цій сфері, деякі з аспектів мережної комунікації є більш розробленими, ніж інші. Дослідження особливостей мови мережного спілкування в цілому та її окремих систем, становить, таким чином, одне з актуальних завдань мережної лінгвістики.

Література

Докинз Р. Эгоистичный ген / Ричард Докинз; [пер. з англійської Н. О. Фомина]. – М.: Мир, 1993. – 317 с. *Калмыков А. А.* Интернет-журналистика / А. А. Калмыков, Л. А. Коханова. – М.: Юнити-Дана, 2005. – 320 с. *Cristal D.* El lenguaje e Internet / David Cristal. – Madrid: Ediciones AKAL, 2002. – 304 p. *Posteguillo S.* Netlinguistics and English for Internet Purposes / Santiago Posteguillo // *Ibérica* : Revista de la Asociación Europea de Lenguas para Fines Específicos (AELFE). – 2002. – № 4. – P. 21-38.

УДК: 811. 111'221

МАКАРУК Л. Л.

(Волинський національний університет імені Лесі Українки)

СТРУКТУРНИЙ, ПРАГМАТИЧНИЙ ТА СИНТАКСИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПІКТОГРАМ ТА ІДЕОГРАМ У СУЧАСНОМУ АНГЛОМОВНОМУ МАС-МЕДІЙНОМУ ДИСКУРСІ

Стаття присвячена дослідженню паралінгвальних компонентів комунікації, які є характерними для сучасного англомовного писемного дискурсу. Проаналізовано піктограми та ідеограми у трьох аспектах: семіотичному, синтаксичному та прагматичному.
Ключові слова: дискурс, паралінгвальні засоби, піктограми, ідеограми, семантика, синтаксис, прагматика.

Макарук Л. Л. Структурный, прагматический и синтаксический потенциал пиктограмм и идеограмм в современном англоязычном масс-медийном дискурсе. Стаття посвящена рассмотрению паралингвистических компонентов коммуникации, которые функционируют в современном англоязычном письменном дискурсе. Проанализировано